

NEOLİBERAL OTORİTERLEŞMEYİ “SALGIN”
ÜZERİNDEN OKUMAK: *SICAK KAFA* ROMANI
ÜZERİNE BİR İNCELEME

INTERPRETING NEOLIBERAL AUTHORITARIANISM
THROUGH THE “PANDEMIC”: A REVIEW OF THE
NOVEL *SICAK KAFA*

Atıl Cem ÇİÇEK* & Bilginç EYAN**

ÖZ

Siyaset ve romanın uzun süreli birliktelikleri 21. yüzyılın kendine has dinamikleriyle birlikte devam etmektedir. Her dönemde olduğu gibi çağımız romanlarının da siyasal, toplumsal ve ekonomik işleyişe dair söyleyecek sözleri vardır. Bu bağlamda dünya üzerinde egemen paradigma konumundaki neoliberalizmin ve ürettiği krizlerin, roman metinlerinde yer bulması kaçınılmazdır. Çalışmaya temel teşkil eden, Afşin Kum’un 2016 tarihinde yayımlanan *Sıcak Kafa* romanı da salgın üzerinden geliştirilen krizin yol açtığı toplumsal sorunları, distopik bir kurgu ile ele almaktadır. Çalışmanın savı, romandaki salgın esnasındaki kurgunun, çağdaş neoliberal otoriter devletten kesitler sunduğudur. Bu sav oluşturulurken romanların son tahlilde gerçek dünyanın bir tür yansıması olduğu düşüncesinden hareket edilmiştir. Yapılan metin merkezli inceleme sonucunda da kriz, otoriterlik, özgürlükler gibi başlıklar bağlamında romanın,

* Prof. Dr., Kafkas Üniv., İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Kars, Türkiye, atilcemcicek@yahoo.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9859-182X>

** Dr. Öğr. Üyesi, Kafkas Üniv., Dede Korkut Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Kars, Türkiye, bilginc.eyan@kafkas.edu.tr, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8127-661X>

* Makale Geliş Tarihi / Article Received: 13.03.2025
Makale Kabul Tarihi / Article Accepted: 28.05.2025

neoliberal otoriter devlete eleştirel bir gönderme yaptığı sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Neoliberalizm, Neoliberal Otoriter Devlet, Roman, Salgın, Sıcak Kafa.

ABSTRACT

The long-term relationship of politics and novel continues with the unique dynamics of the 21st century. As in every period, contemporary novels have something to say about political, social and economic processes. In this context, it is inevitable that neoliberalism, which is the dominant paradigm in the world, and the crises it produces, find a place in the texts of novels. Afşin Kum's novel *Sıcak Kafa*, published in 2016, serves as the basis of this study and explores the social problems caused by a crisis that unfolds through an epidemic within a dystopian setting. The argument of the study is that the fiction during the pandemic in the novel presents cross-sections from the contemporary neoliberal authoritarian state. This argument is grounded in the notion that literary narratives, including novels, reflect and mediate aspects of the real world. The text-centered analysis concludes that the novel offers a critical commentary on the neoliberal authoritarian state, particularly through themes such as crisis, authoritarianism, and freedom.

Keywords: Neoliberalism, Neoliberal Authoritarian State, Novel, Pandemic, Sıcak Kafa.

GİRİŞ

Türk romancılığındaki son on yıllık süreç içerisinde Afşin Kum ismi *Sıcak Kafa* (2016) ve *Kübra* (2020) isimli romanlar üzerinden ön plana çıkmaktadır. *Kırk Üçteki Korkunç Traktör Yağmuru* (2023) isimli bir de öykü kitabı bulunan yazarın çalışmaya konu olan *Sıcak Kafa* romanı, 1972 doğumlu olan sanatçının ilk romanıdır.

İzmir doğumlu olan Afşin Kum, Boğaziçi Üniversitesinde Bilgisayar Mühendisliği Bölümünde eğitim almış ve Bilgi Üniversitesinde sinema ve televizyon öğrenimi görmüştür. Yazar, ilk romanı olan *Sıcak Kafa*'yı 2016'da yayımlar. "Afil Filintalar" ekibinde de yer alarak bu mecrada ve *Ot Dergisi*'nde

yazarlar kaleme alan Kum, *Sıcak Kafa* adlı romanıyla Fantazya ve Bilimkurgu Sanatları Derneği tarafından düzenlenen GiO Ödülleri'nde En İyi Roman Ödülü'nü almaya hak kazanmıştır (Şengül, 2019). *Sıcak Kafa* romanının 2022 yılında yine aynı isimle Mert Baykal ve Umut Turagay yönetmenliğinde Netflix adlı dijital platformda dizi uyarlaması olarak yayımlanması ve bu dizinin çok fazla ilgi görmesi nedeniyle romanın popülerliği daha da artmıştır. Artan popülerliğin ardından yazarın diğer romanı *Kübra* da 2024 yılında yine aynı dijital platformda dizi uyarlamasına dönüştürülmüştür.

Sıcak Kafa romanında, salgına dönüşmüş bulaşıcı bir hastalık olan Acquired Reasoning Deficiency Syndrom (ARDS) şeklinde İngilizce olarak isimlendirilmiş “abuklama” hastalığıyla enfekte olmuş fakat sonrasında iyileşebilmiş Murat Siyavuş’un yaşamına odaklanılmaktadır. Dolayısıyla bir bilim kurgu eseri olarak kurgulanan *Sıcak Kafa* romanı, insanları bir çeşit bulaşıcı olan düşünme ve konuşma rahatsızlığı olarak nitelendirilebilecek “abuklama” hâline sürükleyen ARDS olarak isimlendirilmiş bir salgın hastalığın dünyayı küresel ölçekte kasıp kavurduğu bir dönemi anlatmaktadır. İnsanların “abuklama” niteliğindeki diyalogları üzerine kurulu olan bir konuşma yoluyla bulaşan ARDS hastalığı diyaloga maruz kalan bireyin de abuklamasıyla varlığını sürdürür.

Salgınlar, yakın dönemde ortaya çıkan COVID-19 salgınında da görüleceği üzere birbirleriyle benzer uygulamaları beraberlerinde getirmektedir. Bu noktada örnek olarak COVID-19’dan korunmak için kullanılan maskeler yerine kulaklıkların kullanılması, sokaklara belirli saatlerde çıkış izninin bulunması, kulaklıksız dolaşmanın yasak olması, sosyal mesafe kavramının önemsenmesi ve karantina bölgelerinin oluşturulması gibi unsurlar göz önünde bulundurulabilir. Bunlara ek olarak hastalık hakkında ortaya atılan iddia, teori ve spekülasyonlar da oldukça önemli benzerliklere sahiptir. COVID-19’dan farklı olarak ise bu salgın kitabın distopik kurgulama biçimlerine uygun olarak daha absürt bir kimliğe sahiptir ve atmosfer daha kaotik boyutlara ulaşmıştır.

Romanın ilk yayımlandığı yıl olan 2016’dan dört yıl sonra COVID-19’un ortaya çıkması ve benzer bir salgının gerçekleşmesi bu noktada romanın önemini de fazlalaştırmaktadır. Nitekim COVID-19 salgını sırasında dünya genelinde uygulanan salgın politikalarından birçoğu romanın kurgusal seyri içinde de yer alır. Buna dayalı olarak salgın ile birlikte değişen toplumsal yapı ve kurumlar da ön plana çıkmaktadır.

Meral ve Yılmaz (2024)’a göre: Salgın hastalıklar, toplum sağlığı ile birlikte ekonomik durumları da olumsuz bir şekilde etkilemektedir. Alışılmadık ve yayılan bir hastalık, bireylerin hastalığa yakalanmasıyla işgücü piyasalarından

çekilmesi ya da hastalığa yakalanma endişesiyle çalışmaktan uzaklaşmaları şeklinde işgücü arz şoku oluşturmaktadır. Bu durum üretimde kesintiye sebep olup mikro, küçük ve orta ölçekli işletmelerin de dâhil olduğu sektörleri durma noktasına getirmektedir. Salgın, sermaye ve toprağın emeğe oranını artırıp sermaye ve araziden elde edilen getiriyi azaltarak yatırım ve sermaye birikimini baltalar. Arz yönündeki bu etkilerine ilaveten talep tarafında da bulaşma korkusu, güven kaybı ve artan belirsizliklerle ilişkili mal ve hizmet talebinde ciddi bozulmalar ortaya çıkarır (s.122). Salgınlarda ekonomik deformasyonlara sebep olan bir diğer unsur da karantinalardır. Kökeni Orta Çağ'a kadar uzanan karantina uygulamaları, içerdiği katı yöntemlerden dolayı günümüzde neoliberal uygulamaların faydalanabildiği bir çeşit izolasyon aracı olarak da kullanılabilir.

Kelime kökeni olarak İtalyanca kırk gün anlamına gelen “quarantina” kelimesinden doğan karantina; salgın hastalığın bulaşma hızını ve çoğalmasını engellenmek amacıyla bir bölgenin denetimini sağlamak ve bölgeyle etkileşimin kesilmesini temin etmek şeklinde oluşturulan uygulamalar bütünüdür. Hedef ise taşıyıcı olabilecek kişilerin izole edilerek hastalığın diğer bireylere bulaşmasını engellemektir. Karantinanın; uygulanan bireylerin bağımsızlığının kısıtlanması, insanlardan uzak kalma, hastalığın seyri hakkında bilinmezlik, sıkılma gibi etkileri olabilir. Dünya birçok kez pandemilerin hüküm sürdüğü zamanlar yaşamıştır. İlk karantina uygulamasına VII. yüzyılda rastlanmaktadır (Mevlana ve Karaaziz, 2021: 161). Karantina uygulamalarının içinde varlık bulan iletişimi kesici faktörler, tarih boyunca karantinanın özünü oluşturmuştur. Tüm devlet tiyolojileri karantinanın getirdiği kapanmadan sistematik bir şekilde yararlanma yoluna gitmişlerdir. Modern neoliberal otoriter devlet de salgınları, gücünü pekiştirmek için kullanmaktadır.

Romadaki salgın ortamıyla şekillenen yasaklar ve otoriterleşme, neoliberal otoriter devletten kesitler sunar şekildedir. Uygulanan katı politikalar, kontrolü sağlayan devletin otoritesini tahkim eder niteliktedir. 1970'li yıllarla birlikte finans kapital merkezli ortaya çıkarak egemen ideoloji konumuna bürünen neoliberalizm, devletleri sert ekonomik tedbirlere sevk etmiştir. Bunun zorunlu sonucu yeni otoriter neoliberal devletlerin tarih sahnesindeki yerlerini almaları olmuştur. Bu devletler ekonomik büyüme ve kalkınma gibi “anahtar” kavramları öne sürerek, yeni pazarlar kurup ticaret merkezleri oluşturma, sosyal devleti öteleme ve “makbul” yurttaşlar yaratma yoluna gitmişlerdir. Periferi, merkeze nazaran ihmal edilerek, negatif dışsallıklardan etkilenmek durumunda kalmıştır. Ekonomik, sosyal ve siyasal krizler sistemin olağan durumu kabul edilmiştir. Neoliberal otoriter devletin kriz üreten ve krizden beslenen yapısı (Poulantzas, 2014: 212), romanda kendini göstermektedir. Romanda salgınla

mücadele politikaları doğrultusunda şekillenmiş bir kurum olan SMK'nin, zamanla katı uygulamalara başvurması ve bu bağlamda daha çok ticaret bölgelerinin güvenliğini önceleyerek periferiyi ihmal etmesi, neoliberalizmin periferiye bakışı açısından dikkate değerdir.

Üç ana bölümden oluşan çalışmanın ilk bölümü, romandaki ARDS salgınına merkeze alarak dünyadaki salgın politikaları ve bu politikalar sonucu kurulan yeni düzenin varlığının detaylı bir analizinden oluşmaktadır. Kuşkusuz salgının ilerlemesiyle birlikte gelişimini artıran bu yeni düzen, neoliberal ve otoriter devlet yönetimi eksenlidir. Bu bağlamda çalışmanın ikinci bölümü ise neoliberalizme, otoriterliğin normalleştirilmesine ve bu durumun romandaki toplumsal yansımalarına odaklanmaktadır. Çalışmanın ana omurgasını teşkil eden üçüncü bölüm ise romandaki SMK adlı kurumun neoliberal otoriter bir devlet şeklinde hareket ettiğini ispat etme çabasıdır. Bu doğrultuda metin merkezli incelemeler yapılarak SMK adlı kurgusal kuruma yönelik olan ana bölümde neoliberal yansımalar, salgın politikaları, bu politikaların topluma olan etkileri, tezahürleri ve bütün bu unsurların romana yansımaları biçimleri distopik bir kurgunun sınırları dâhilinde ele alınmaktadır.

1. SALGIN KAVRAMI EKSENİNDE POLİTİK DÜZENİN DEĞİŞME GEREKLİLİĞİ

Salgın hastalık kavramı, edebî eserlerde çok işlevli bir tema ya da izlek olarak kullanılabilir. Özellikle çalışmanın konusu olan roman türüne indirildiğinde salgın kavramının birçok kez toplumsal yapı, bireylerin psikolojisi, kişilerarası ilişkiler ve yönetim politikaları gibi olgularda görülen değişikliklerin temel başlangıç noktası olarak kullanılması söz konusu olmaktadır. Genel olarak tarihî romanlarda “veba”, ilk dönem romanlarda “verem” gibi hastalıklarla varlık bulan salgın izleği, postmodern dönemde ise neoliberal politikaların yararlandığı bir ortam sunmanın da içinde bulunduğu farklı görünümlere bürünür. Temelde ise salgın ortamı, distopik bir kurmacanın kapısını açar ve hastalık kavramını hem bireysel hem de toplumsal ölçekte esere aşılır. Salgın kavramı ile vücut bulmuş hastalık yalnızca birey ve toplumun değil bütün yönetim güçleri ve değişen düzenin de “hasta” olmasına yol açar.

Hastalığı bütüncül bir bozulma hâli olarak gören Çıkla (2016: 13), bu durumu şöyle ifade etmektedir:

“Hastalık her türlü bozulmanın adıdır. Meyve ve sebzelerdeki çürüme, bozulma, kokuşma; bazı cisimlerdeki yanma, patlama, çökme; insan zihninde ve ruh dünyasında görülen cinnet, öfke patlaması, hafıza kaybı, bunaklık, delilik, bağımlılık, sapıklık, ümitsizlik, ileri derecedeki karamsarlık; davranış ve huylardaki yansımalarıyla dedikodu, iftira,

cimrilik, fuhuş, haset, hırsızlık, tefecilik, kumar, uyuşturucu, fanatizm gibi tutkuya dönüşmüş olan alışkanlıklar ve aşırı sevgiler; ayrıca bireylerden topluma doğru sirayet eden modalar, izmler, taklitçilik, hayranlık, züppelik, toplumları yıkan anarşi, terörizm, ihtilal, savaş, iç savaş işte bunların hepsi anormal (hastalıklı) hâller ya da eylemlerdir.”

Bir bozulma hâlini ifade eden hastalık kavramı, bulaşıcı olması durumunda salgına dönüşebilir ve salgın hastalık, bireysel bir düzlemden kolektif bir alana geçiş yaparak salgın kimliğine bürünüp sosyal bir deformasyon sürecine geçiş hazırlar. Çalışmanın ana malzemesi olan Afşin Kum'un *Sıcak Kafa* romanında, hastalığın salgın kimliğine bürünme durumu ve kitlesel bir tehdide dönüşmesi birçok yönüyle kurgusal dünyadaki politik değişimlerin öncüsü niteliğindedir. Bu noktada özellikle romanda bahsi geçen salgına dönüşmüş hastalığın fantastik ve absürt özellikler taşıması, salgın kavramının işleniş biçimini postmodernizme yaklaştırmaktadır.

ARDS hastalığında enfekte oluş biçimi diyalog yoluylaadır. Enfekte olan kişiyi saçma ve alakasız ifadelerle “abuklama” durumuna getiren bu hastalık her türlü konuşma ve dinleme yoluyla bulaşabileceğinden teknolojik ortamlar da dâhil olmak üzere her türlü iletişim sınırlandırılır. Kulaklık takarak başka insanların konuşmalarından kendini koruyan insanlar dolaylı bir iletişimsizlik ortamına hapsedilirler. Üstelik kulaklık takmanın zorunlu olması da bu iletişimsizliğin sınırlarını katılaştırır önemli bir uygulamadır. Nitekim iletişim etkinliğinin yasallaştırılan yollarla azaltılması, yönetim ve politik uygulamaları da barındıran yeni bir düzen gerekliliğinin ilk resmî dışavurumudur:

“Marketin kapıları kapandı. Herkes kulaklıklarını taktı, ben de dahil. Kadıncağız korktu, telaşla anlatmaya başladı. Ama artık kimse onu dinlemiyordu” (Kum, 2016: 14).

Kulaklıkların takılması birçok açıdan önemli bir simgedir. Öncelikle toplumsal ayrışma ve sosyal izolasyonun katı sınırları temel vurgu unsurudur. Bununla birlikte hastalığa yakalanmış bireye karşı toplumun katı bir sınır çizmesine ve toplumun farklılaşan kişiyi ötekileştirmesine işaret eder. Bir ötekileştirme politikası olan bu durum postmodern sistemde farklılaşan bireyi, sistem çarkının yutmasına dönük bir anlatımın da alegorik aracıdır. Politik çerçevede ise “kulaklık” baskıcı ve despot bir rejimin (SMK) rahatlıkla hüküm sürebileceği bir zemine işaret eder. Çünkü toplum adeta “görmedim, duymadım, bilmiyorum” eylemlerini benimsemiştir. Temel baskı unsuru ise bir kez daha iletişim kopukluğunun dayatılmış olmasıdır. Bu noktada iletişim kopukluğu romanda, “bir aradalık”ları ve kişiler arası ilişkileri parçalamak başta olmak üzere birçok sorunu açığa vurmaktadır. Temelde yine bir salgın hastalık vardır.

Nedenleri ve tedavi yöntemleri bulunamayan, karşılıklı konuşmayla bulaşan bir hastalığın eksenindeki biyopolitik mekanizmalar eserde ele alınmaktadır. Murat Siyavuş adlı dilbilimcinin hastalığa çözüm bulmak amacıyla başladığı yolculuğun sebep olduğu hareketlilikle dilin “abuklatılması” üzerinden varlık gösteren direnişler, beden ve yaşamın yerleştirildiği edilgenliklerin yerlerini sarsmaya ve insanın birliktelikler üzerine daha yoğun düşündüğü bir yaşam kurmasının imkânlarını sorgulamaya yardımcı olur (Alıncaçık Özyer ve Demirkaya, 2022: 16). “Birliktelik” kavramının sorgulanması birçok yönden kırılğan bir temas noktasıdır. Bu sorgulama en temelde ise bir “iletişim” boşluğunun işareti olarak görünmektedir. ARDS hastalığının toplumsal yaşantıyı kökünden sarstığı ve politik değişimlere sebebiyet verdiği en temel nokta yine iletişimin kesilmesi gibi bir zeminden beslenmektedir:

“Demokrasi, insan hakları, hümanizm, müzakere, diplomasi, bunların hepsinin gelip dayandığı bir sınır vardır. Sınırın bir tarafında iletişim mümkündür, diğer tarafında değildir. İletişim mümkün olmadığında bunların hiçbiri olmaz. Bu hastalık yapısı gereği iletişimi imkânsız hale getiriyor. Dolayısıyla düşüncecek fazla bir şey yok aslında” (Kum, 2016, 22).

Salgından beslenen “iletişimin imkânsızlığı” nedeniyle, pasajdan da çıkarım yapılabileceği gibi, birçok yönetim mekanizmasının sınırları ihlal edilmiştir. Bu nedenle iletişimsizlikle baş gösteren; toplumun ayrışması, sosyal izolasyon, dış dünyadan kopukluk, psikik geri çekilme ve yalnızlaşma gibi birçok deforme edici süreç yeni bir düzen gerektirdiğinden yönetsel anlamda çok çeşitli politik değişim söz konusu olacaktır. Romandan bağımsız olarak bu durumun önemli bir yansıması olan COVID-19 salgınının yakın zamanda deneyimlenmiş olması da konunun işleyişi açısından önem taşımaktadır. Bu salgın sonrasında da görülebileceği üzere salgınla birlikte yeni bir düzen de artık kaçınılmazdır. Söz konusu yeni düzen ise romandaki ortamı distopik bir düzene dönüştürmekte ve bu noktada birçok politik ve yönetsel sorun varlık bulmaktadır. Böylelikle ana odak, bir kez daha salgın ve hastalık kavramları üzerinden edebiyat ve distopya ilişkisine geçiş yapar.

Distopya kavramı, korku ve endişeye dayanmakta ve bireysel özgürlüklerin yok edildiği karamsar ve tehdit edici bir düzen sunmaktadır. Korku kaplı gelecek öngörülerıyla yaşanabilecek karanlıklar karşısında bir uyarı niteliğinde olan distopya anlatılarının en önemli yansıma alanlarından biri de bütün insanlığı etkisi altına alan salgın hastalıklardır (Vahit ve Alanka, 2024: 127-128). Salgın hastalıkların birer negatif sonucu olarak tezahür eden yasak ve katı uygulamalarla doldurulmuş yeni düzen, yönetsel anlamda sert tutum arzusunda olan otoritenin elini güçlendirirken toplumun karşı koyma gücünü

azaltmakta ve buna bağlı olarak baskıcı yönetimlere uygun ortam hazırlamaktadır.

Distopik romanlarda genellikle baskıcı, otoriter, denetleyen ve gözetleyen yönetimler gücü eline alır. Franz Kafka'nın *Dava*, George Orwell'in *Hayvan Çiftliği* ve *1984* adlı eserleri bu durumun bilindik örneklerindedir. *Sıcak Kafa* romanında da salgının yayılmasına karşı getirilen önlemlerin neticesindeki sosyal evrilme toplumun yaşam biçimini değiştirme doğrultusundadır. Bu yeni düzen zamanla toplumların yaşam biçimi hâline gelebilmektedir. Bu uygulamaların başında da karantina bölgelerinin oluşturulması gelmekte ve bu bölgeler bir noktadan sonra gettolaşmaya yol açmaktadır. Böylelikle yine sosyal tabakalaşma ve mekânsal bir ayrışmanın varlığı ortaya çıkmaktadır. Foucault'nun (2011: 300) heterotopya olarak kavramsallaştırdığı bu tip mekânlar, açılma ve kapanma sistemini gerekli kılarak belirli bir kesimi hem tecrit etmeye hem de nüfuz edilebilir hâle getirmeye olanak sağlar. Bu durumun romandaki yansımaları özellikle gittikçe karmaşık bir hâl alan mekânlar üzerinden gözlemlenebilir:

“Buralar son gördüğümünden beri bayağı değişmiş. Üniversitenin çevresine yayılan öğrenci ekonomisi, fotokopiciler, kitapçılar, büfeler, kafeler artık yok. O mekânlar harabe halinde. Kampüs girişi demir parmaklıklarla örülmüş, kafes tipi turnikelerden geçerek giriliyor. Şule'den öğrendiğime göre bütün öğrenciler kampüsün içindeki yurtlarda kalıyorlar. Hafta sonu belirli saatler dışında, acil bir durum olmadıkça bu kapıdan geçmeleri yasak” (Kum, 2016: 121).

Açık bir değişimin vurgulandığı yukarıdaki pasajda yine açık bir betimleme söz konusudur. Geçmişteki canlılık yerini harabelere bırakmış ve öğrenci ekonomisi yok olmuştur. Artık denetim yoluyla kampüse girilmektedir ve bireyler belirli yasaklara uymak zorundadır. “Ekonomi”, “yasak” ve “kafes” kavramları bu noktada kilit ifadeler olarak düşünülebilir. Nitekim ekonomi kavramı üzerinden öğrenci ekonomisinin başka alanlara kaydırıldığı örtük olarak ifade edilmektedir. Bu noktada iktisadi bir değişim net olarak varlık gösterir. Yasak ifadesi ise düzen değişimine ve toplumsal bozukluğa işaret eder. “Kafes” ifadesiyle de bu bozukluğa karşı direniş yollarının kapalı olduğu ima edilir. Böylelikle bu üç kavram üzerinden yapılan açıklamalar net bir şekilde yeni bir düzene işaret etmekte ve bu düzenin yönetimini eline alabilecek baskıcı, sert ve otoriter bir rejim için gerekli ortamın sağlandığını sezdirmektedir. Romanda SMK adı altında varlık gösteren bu kurum bütün bu katı özelliklerinin yanı sıra destekleyeceği neoliberal politikalar ile de salgından doğmuş kaotik bir düzenin postmodern zamanda gireceği kalıba işaret etmektedir. Bu noktada neoliberalizm ve onun anlatıdaki uygulayıcısı hatta gölgesi olan SMK, roman için kilit yapıtaşları özelliği taşıyan kavramlar olarak göze çarpar.

2. NEOLİBERALİZM KAVRAMI VE *SICAK KAFA* ROMANI ÜZERİNE

1970’li yıllarla birlikte varlığını hissettirip, reel sosyalizmin çöküşüyle birlikte dünyaya biçilen “son” bağlamında zaferini ilan eden neoliberal “yeni” düzen, 2000’li yıllarda da hegemonyasını koruma iddiasındadır. Devlete ve topluma biçtiği rol, popüler kültürü yönlendirici gücü ve kriz çıkarıcı yapıyla neoliberalizm, modern sonrası ya da ötesi olarak adlandırılan postmodern dönemde birçok sanat dalı için “ilham kaynağı” olmuştur. Bu kaynaklık etme durumu düşünürlerin sanat ve ideolojiye ilişkin çözümlerini de beraberinde getirmiştir. Simülasyon ve simülakr kavramları ile gerçeğin çarpıtıldığını ifade eden Baudrillard (1998) sanatın, toplumsal ve siyasi bir tanıklıkla işlevsel hâle gelebileceğini ve sanatın bir hakikat meselesinden ziyade yanılsama meselesi olduğunu savunmuştur (Baudrillard, 2018: 70). Althusser (2008: 118), “devletin ideolojik aygıtı” sıfatıyla sanatçının, sistemin yeniden üretilerek “kendi başına işlemesine” katkı sunduğunu belirtmiştir. Gramsci (1967: 90) ise sanatçının “olanı, gerçekçi şekilde canlandırmasından” ötürü siyasetçiler tarafından sevilmeceğini ifade etmiştir. Sanattan söz ederken burjuvanın siyasi iktidarı ele geçirmek için verdiği mücadelenin de göz önünde bulundurulması gerektiğini savunan Eagleton (2010: 17-18), sanat ürününün sınıflı toplumların egemen ideolojik düzenine uyumunu vurgulamıştır. Sanatı etik, temsili ve estetik şeklinde üç büyük kimlik belirleme rejimi ile ele alan Rancière’e (2008: 157-161) göre ise sanat ile politika arasındaki ilişki, doğası gereği paradoksal bir ilişkidir. Çünkü her ikisi de insanların dünyayı anlama ve deneyimleme biçimlerini yeniden düzenler. Ayrıca ona göre, sanatçıların bilinçli tercihlerinden bağımsız olarak işleyen bir sanat politikası vardır. Yani bir sanat eseri, doğrudan politik bir amaç taşımasa bile, insanların ortak deneyim alanını (ne zaman, nerede, nasıl bir araya geldiklerini) etkileyebilir. Ancak, bu etkiler her zaman açık bir politik stratejiyle ya da ölçülebilir bir politik sonuçla bağlantılı değildir. Yani sanatın politik etkisi vardır ama bu etki doğrudan, ölçülebilir ya da niyetli olmak zorunda değildir (Rancière, 2010: 61-62). Kuşkusuz bu sanat dallarından biri de edebiyat ve onun alt türü olan romandır. Romanlar, çeşitlerinden bağımsız, gerçek dünyanın doğrudan ve dolaylı yansıması olarak görülebilir. Çalışmaya temel teşkil eden *Sıcak Kafa* da neoliberal otoriter devletin kimi özellikleriyle 2000’li yıllardaki iz düşümünü distopik bir kurgu ile yansıtmaktadır.

Neoliberal otoriterleşme, devletin yeniden yapılandırılması süreciyle birlikte gerçekleşmiştir. 1970’li yıllarla birlikte Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve İngiltere kaynaklı neoliberalizm dünyaya ihraç edilerek Keynesyen ekonomi modelinin gözden düşürülmesi gerçekleştirilmiştir. Özellikle ABD ekonomisindeki bunalım, yeni pazarlara duyulan ihtiyacı artırmış böylelikle devletlere sert ekonomik reçeteler sunulmuştur. Kuşkusuz bu sert ekonomik

reçetelerin uygulayıcısı olarak da otoriter devletler görülmüştür. 1980'li yıllarla birlikte neoliberal sistem egemen bir pozisyona bürünmeye başlamıştır.

Neoliberal dönemde devletin geçirmiş olduğu dönüşümü açıklamadan önce, devletin yeniden yapılandırılması sürecine ilişkin temel yaklaşımlara kısaca değinmek yerinde olacaktır. Bugün kamu yönetimi literatüründe hâkim anlayış olan neoliberal yaklaşım devleti tarafsız bir yapı olarak görmekte, devletin yeniden yapılandırılması sürecini ise “yeni kamu işletmeciliği” anlayışıyla reforma, teknik bir meseleye indirgemektedir. Devlet ve kamu idaresini özdeş kılan bu anlayış kapitalist devlet biçiminin bütünlüklü bir analizini olanaksız kılmaktadır. Zira kapitalist toplumsal formasyonda devletin işlevi, üretim ilişkileri ve bu ilişkilerin yeniden üretim süreçleriyle yakından ilişkilidir. Devletin tarih ve toplum üstü bir konuma yerleştirildiği, ekonomi-siyaset ayırımına dayanan hâkim kamu yönetimi anlayışı, üretim ilişkilerini ve sermaye birikim süreçlerini ekonomik alanla sınırlandırmakta; devleti ise ekonomik alanın dışında nesnel bir konuma yerleştirmektedir. Ekonomi-siyaset ayrılığı düşüncesiyle devlet biçiminin tarihselliği göz ardı edilmektedir. Devlete ilişkin eleştirel yaklaşım ise devleti toplumun dışında, nötr bir konuma yerleştirmekten ziyade devlet ve toplum arasındaki ilişkilere odaklanmaktadır. Söz konusu yaklaşım kapitalist devletin işlevini üretim ilişkilerinin yeniden üretilmesi olarak görmektedir. Bu bağlamda devletin yeniden yapılandırılması süreci üretim ve bölüşüm ilişkilerinin yeniden yapılandırılmasını ifade etmektedir (Jessop, 2005; Jessop, 2008; Ataay, 2015: 22; Güzelsarı, 2019: 39-40).

Küreselleşmeye eklemlenen neoliberal politikalar, devletlerin kendi özgül koşulları nedeniyle farklılıklar göstermekle birlikte ortak bir hat izlemektedir. Yeni kamu işletmeciliği anlayışının yükselişiyle dar bir alana sıkışan devlet, yeniden yapılanma ve reform süreçleriyle eski gücüne kavuşmaya çalışmaktadır (Hall ve Ikenberry, 2000: 144). Devletin yeniden yapılandırılması, erkler arası güç dengelerinin değişimini ve devletin sağlamakla yükümlü olduğu hizmetlerin ağırlığında bir dönüşümü beraberinde getirmektedir. Jessop'un (2005: 316) “devletin ulusal vasfını yitirmesi” dediği bu süreç, ulusüstü örgütlenmeleri güçlendirmekte, ulusal düzeyde ise yerleşmeyi ön plana çıkarmaktadır. “Yönetim”in yerini alan “yönetişim” ile birlikte devletin yerini de “piyasa” ve “sivil toplum örgütleri” almaktadır. Jessop'un (2005: 321) ifadesiyle “Yönetişimin ulusal yönetim pahasına gelişmesinde bölgesel-yerel, ulus-üstü, yerel-aşın ve sınırlar-arası bağlantıların genişlemesi büyük bir rol oynamıştır.” Ancak bahsedilen dönüşüm süreci basitçe devletin ortadan kalkmasını ifade etmez. Devlet yeniden yapılanma sürecinde, yeni kamu işletmeciliği çerçevesinde bazı alanlardan çekilmiş olsa da siyasal işlevini ve önemini korumaktadır.

Neoliberalizmin yükselişiyle birlikte, küçülen siyasal alan ve devlet erkleri içinde yürütme lehine değişen güç dengesiyle karakterize olan kapitalist devletin yeni biçimi ortaya çıkmıştır. Neoliberal otoriterleşme “...esas itibariyle sınıf temelli politikalara son verme, emek gücünü siyasal karar alma süreçlerinden dışlama amacıyla siyasal alanı yeniden dizayn ederek devlet aygıtını piyasanın gerekleri doğrultusunda yeniden yapılandırma stratejilerini” ifade etmektedir (Güzelsarı, 2019: 40). Söz konusu yeniden yapılandırma stratejilerinin beraberinde getirdiği merkezileşme eğilimi, liberal temsili demokrasinin temel kurumlarının altını oyarak neoliberal dönemin yeni otoriterliğine zemin hazırlamıştır. Küreselleşmenin getirdiği uluslarüstü yapıların sıkıştırması, devletleri yeni “hegemonik projeler” geliştirmeye itmektedir. Değişen birikim koşullarına yanıt verebilme çabası yönetim-yönetişim dönüşümünü ve devletlerin yeni kamu işletmeciliği ilkeleri çerçevesinde örgütlenmelerini gerekli kılmıştır (Jessop, 2005: 335). Neoliberal hegemonik projenin gerçekleştirilmesinin önündeki engeller gerek küresel gerek yerel düzeydeki müdahalelerle kaldırılmıştır.

Neoliberal politikalarla Keynesçi refah devleti döneminin pek çok sosyal ve emek kazanımları ortadan kaldırılmaktadır. Dolayısıyla neoliberal projenin uygulamaya konulduğu her yerde toplumsal muhalefetle karşılaşmaktadır. Bedirhanoglu (2009: 43-44), neoliberal dönemde devletin yeniden yapılandırılmasına ilişkin iki ana hat olduğunu ifade etmektedir. Bunlardan ilkinin 1990’lı yılların ortasına kadar tüm devletlerin özelleştirme politikalarıyla serbest piyasayı bizzat müdahale ederek oluşturdukları Washington dönemi; ikincisinin ise yeni hegemonik projeye direnç gösterebilecek toplumsal muhalefeti baskılama ve yönetim söylemiyle bu baskılamanın meşrulaştırıldığı “Washington-sonrası oydaşma” dönemi olduğunu ifade etmektedir. Devletler eliyle hayata geçirilen neoliberal politikalar beraberinde kriz, yoksulluk, işsizlik, yolsuzluk gibi derin toplumsal problemler getirmiştir. Bunlara ek olarak toplumsal eşitsizliklerin kışkırttığı ve daha görünür kıldığı kimlik temelli çatışmalar ortaya çıkmıştır. Toplumsal sınıflar arasındaki uçurumun derinleşmesinin yaratabileceği şiddetli sınıf çatışmalarının önüne geçme gerekliliği, devletin yeniden yapılandırılmasını güvenlik alanına da genişletmiştir (Bedirhanoglu, 2009: 45).

Gitgide otoriter bir kimliğe bürünen yeni neoliberal devlet, ABD’den Avrupa’ya kadar dünyanın birçok yerinde benzer örneklerle var olmaktadır. Aslında daha 1970’lerde Poluantzas (2008: 320) yeni “otoriter devlet”in aldığı ve alacağı biçimi belirlerken, Keynesyen devlete saldıran yeni ya da kendini yeni liberal olarak adlandırabilecek olan neoliberal devletin, kalıcı olarak otoriter ve güçlü devlet formuna büründüğünü belirtmiştir. Yeni sistemdeki çok çeşitli

krizlerin ortaya çıkışı, sürmesi ve bu krizlerin özümsemesi zaten yeni devletin formuyla ilgilidir. Bu yaklaşım kimi zaman günümüzdeki sistemin yarattığı krizlere ve ürettiği çelişki, tutarsızlık, belirsizliklere ilişkin düşündürmüş, kimi zaman da az önce sayılan durumların çeşitli olanakları bünyesinde barındırdığı fikrine yönelik çıkarımlar yapmaya katkı sağlamıştır (Karahanoğulları ve Türk, 2018: 406). Fine ve Saad-Filho'nun (2017: 698) neoliberalizm hakkında bilinmesi gereken 13 şeyden biri olarak saydığı kriz; ekonomik büyüme, dalgalanma, durgunluk, iflas gibi özellikleriyle neoliberalizmin doğasına içkin bir durumdur. Bu durum devletleri, neoliberal politikaları uygulayarak “düzlüğe çıkabilme” adına daha da otoriterleşmeye sevk etmektedir. Poulantzas'a göre (2008: 320-322) yeni otoriter devletin özellikleri; yürütme organındaki güç yoğunlaşması, erklerdeki (yasama, yürütme, yargı) kurgusal ayrımlar, kamusal ve özel alan ayrımının alt üst edilmesi, yurttaş özgürlüğünün kısıtlanması, siyasi partilerin rollerinin devlet ve bürokrasi lehine dönüşümü, teknokrasinin artması, devletin fiziksel ve sembolik şiddetini artırması, yeni ve geniş bir toplumsal kontrol ağının yaratılması, kamusal bilgilendirme yerine devlet sınırlarının tercih edilmesi şeklinde formüle edilebilir. Jessop (2014) da Poulantzas'a katılarak ilgili yeni özelliklerin artık kalıcılaşarak yapıllaştığını savunur. Bunlar, kapitalist üretim biçiminin tüm mevcut aşamasını etkilediği varsayılan uzun vadeli ekonomik krize eşlik eden politik ve devlet krizinin genel unsurlarının tuhaf bir şekilde keskinleşmesine karşılık gelir.

Kriz dönemlerinde neoliberal otoriter devletin bir fatura çıkarması ve bu otoriterliğini daha da artırması kaçınılmaz görünmektedir. 1970'lerden beri bu otoriterliğin, neoliberal sistemin temel bir özelliği olduğu söylenebilir (Bruff, 2014: 115-123). Özgürlüklerin askıya alınması, işsizlik, “kemer sıkma” zorunluluğu gibi olgular neoliberal otoriter devletin varlığıyla sıklaşarak normalleştirilmektedir. Özellikle “fatura etme” anlamında bakıldığında, kemer sıkma politikasını tam olarak anlamak için ona siyasi ve ekonomik bir süreç ölçeğinde konuya yaklaşılması gerekmektedir. Zira neoliberalizm, ekonomik teori ya da strateji olmaktan ziyade, sermaye birikiminin özel bir varyantı olarak ordoliberalizme dayanan hegemonik bir projedir (Ryner, 2015: 280-288). Projenin devamlılığı için kimi durumlarda devlet zorbalığına da gereksinim duyulmaktadır. Neoliberal rasyonalitenin kendisine özgü otoriterlik ve onun birbiriyle rekabet eden işletme birimlerinden oluşan bir toplum üretme görevi, önceden var olan eşitsizlikleri, özneler arası şiddeti ve devlet zorbalığına olan gereksinimi daha da kötüleştirir (Saidel, 2023: 108). Davies (2016: 130), özellikle 2008'deki küresel mali krizle birlikte neoliberalizmin “cezalandırıcı” bir niteliğe büründüğünü söyleyerek “cezalandırıcı neoliberalizm” adı altında, ekonomik bağımlılığın ve ahlaki başarısızlığın borç biçiminde iç içe geçtiğini ve bunun da

hükümetlerin ve toplumların kendi nüfuslarının üyelerine karşı nefret ve şiddet saldırdığı melankolik bir durum yarattığını belirtmektedir. Artık dönem 90'larda iddia edildiği gibi toplumsal gelişmişliğin tabana yayıldığı pozitif "son"dan, "cezalandırıcı neoliberal" sürece evrilmiş görünmektedir. Güçlü ekonomi, denk bütçe gibi "ulvi" amaçlar için verilen kurbanlara gereksinim duyulmaktadır. Bu bağlamda yeni neoliberal düzenin "makbul" yurttaşlardan sadece savaş alanlarında metanetle ölümü göze alması değil, bunun yanında işsizlik, eksik istihdam veya ölümüne istihdam karşısında da sessizliğini muhafaza etmesi beklenmektedir. Bu tarz bir yurttaş; sistemin ani krizleri ve istihdamı azaltan durgunluk dönemlerinde bir korunma talebinde bulunmamalıdır. Böyle bir yurttaş neoliberalizmin eşitsizlikçi yapısını sistemin sağlığı açısından kabul etmelidir (Brown, 2018: 259-263). Zaten makbul yurttaşlığın dışına çıkılarak "oyunun bozulması" ve oyuna isyan edilmesi durumu, önce ötekileştirilmeyi sonrasında da şeytanlaştırılmayı beraberinde getirecek bir boyuta ulaşma riskini bünyesinde barındırmaktadır (Birdal, 2024: 198). Böylelikle vatandaşlığın ve aktif yurttaşlığın hükmü kalmayarak, bireylerin en keskin kamusal sorunlarda bile otoriteye boyun eğmeleri tahkim edilmiştir.

Neoliberal otoriter sistemde toplumun geniş kesimlerini derinden etkileyen çok çeşitli sorunların edebiyata yansması da kaçınılmaz görünmektedir (Deckard ve Saphiro, 2016; Huehls ve Smith, 2017). Distopik romanların çağdaş toplumsal sorunları işleyen ve uyarı mekanizmalarını işleten yapısı göz önüne alındığında *Sıcak Kafa*'yı da bu durumdan ayrı düşünmek olanaksızdır. 12 Eylül Darbesi'nden hemen sonra Türkiye'de de kontrolsüz bir şekilde uygulanmaya başlayan neoliberal politikalar, 90'ların kaosu ve 2000'lerin "düzeniyle" birlikte, yeni neoliberal otoriter devleti ete kemiğe büründürmüştür. 2000'li yıllardan sonra kaleme alınan romanlarda bu etkiyi görmek mümkündür. *Sıcak Kafa* romanı bu noktada belirgin izlenimler yansıtan distopik bir eser olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sıcak Kafa'daki güvenli sitelerin, neoliberalizmin "fatura etme" yöntemine uygun bir kurguda olduğu söylenebilir. Genel insani hizmetlerin alımı noktasında bile sınıfsallığın izlerini hissettiren neoliberal sistemin, salgın koşullarındaki tutumu bu durumu daha da keskinleştirmiştir. Zira roman kaleme alındıktan sonra yaşanan COVID-19 pandemisi sürecinde neoliberal devletlerin süreci yönetemedikleri ya da "kuralına göre" yönettikleri görülmüştür. Zamanında dağıtılamayan maskeler, temin edilemeyen test kitleri, geç gelen aşular, kapatılan iş yerleri, işlerini kaybeden insanlar, keyfi kısıtlamalar, yasaklar gibi başlıklar bir distopyanın gerçeğe dönüşmüş şekli olarak hafızalardaki tazeliğini korumaktadır. Romanda kendisini güvende hisseden kesim ile güvende olmadığını hisseden kesim ayrımı merkez/çevre dikotomisi ile verilmiştir.

Güvenlikli sitelerin, ofislerin, alışveriş merkezlerinin ve bunları birbirine bağlayan yolların dışındaki periferinin, bir boş vermişlikle gözden çıkarıldığı görülmektedir. Bu durum yazar tarafından da periferinin, karantina bölgesinden ziyade, “boş verilmiş bölge” olarak görüldüğünü vurgulamasıyla öne çıkmaktadır.

“Yenisahra istasyonu iyi bir seçenek olabilir, çok yakınlarında karantina bölgesi yok bildiğim kadarıyla. Tabii güvenli alan derken, hastalığın önü alınmaz şekilde yayıldığı yerlerde dışında kalan alanlardan bahsediyorum. Ama hastalığın kontrol altında olması, o alanların başka açılardan güvenli olduğunu göstermiyor. Bazı mahallelerde hastalıktan veya SMK'dan ziyade, organlarımızın çalınması daha büyük bir risk oluşturabilir” (Kum, 2016: 29).

Romanda söz konusu edilen ve salgın sonrasındaki kırılğan uygulamalar sonucunda oluşan güvenlik zafiyeti, neoliberal yansımaların belirgin izdüşümleri olarak kabul edilebilir. Nitekim ekonomik yapının kaydırıldığı alanların dışında kalan “boş verilmiş bölge”ler değerlendirildiğinde ortada düzensizlik kaynaklı kaotik bir atmosferin varlığı açıkça görülmektedir. Murat Siyavuş'un bahsettiği yerlerde oluşan düzensizlik sonucunda artık salgın ikinci plana düşmeye başlamakta ve insanlar vücut bütünlüklerinin bozulmaması başta olmak üzere oldukça farklı unsurların güvenliğine dair tedirginlikler yaşamaktadırlar. Dış tehditlerin ne kadar yoğun ve tehlikeli olduğunu gösteren bu tekinsizlik durumu net bir kaotik tablo oluşturmaktadır. Bu kaos düzeni neticesinde distopik yaşam alanlarına dönüşen bu bölgeler, suç oranının artması ve bunun oluşturduğu mağduriyet dinamikleriyle birlikte düşünüldüğünde yönetim gücünü elinde bulunduran tarafın farklı bir yüzünü ortaya koymakta ve yönetimin temelde sermaye odaklı hareket ettiğini belirtmektedir. Bu nedenle söz konusu durum neoliberal uygulamalar sonucunda oluşan yönetsel kaotik boşluğun adeta birer dışavurumuna dönüşür.

Romanda krizin getirdiği işsizlik ve yoksulluk kaynaklı düzensizlik, aslında salgının tek güvenlik sorunu olmadığını da vurgulayan bir nitelik taşımaktadır. Zira hastalığın kontrol altına alınması sorunsuz bir güvenlikle eş anlamlı değildir. Bazı mahallelerdeki organ çalınma vakaları, durumu gözler önüne sermektedir. Yeni düzenin başat aktörü SMK ise salgını kontrol etmeye çalışıyor gibi görünse de aslında insanları kontrol etme üzerine bir politika gütmektedir. Bu durum çoğu zaman da neoliberal otoriter devlet yönetiminin baskıcı ve despotizm odaklı karakterinin tezahürlerini de gözler önüne sermektedir.

3. NEOLİBERAL OTORİTER DEVLETİN ROMANA YANSIYAN YÜZÜ: SMK

Roman yazarlarının yetiştikleri kültürel bağlam ve katıldıkları edebî akımlar doğrultusunda, roman dünyası geniş çerçeveli bir örneklem düzlemine sahip olmuştur. Bu örneklerin başında bireye ve olaylara mizahi bir üslupla yönelen mizahi romanlar, toplum sorunlarını ele alma iddiası taşıyan toplumcu romanlar, gerçeküstü ve varoluşçu akımların etkisiyle çağa kuşku ve korkuyla yaklaşan psikanalitik ve siyasi/ideolojik meselelere eğilen tezli romanlar, bilimsel veriler çerçevesinde kurgulanan bilim kurgu romanları gibi türler gelmektedir (Ayyıldız ve Birgören, 2014: 69). Çalışmanın ana malzemesi olarak kullanılan *Sıcak Kafa*, distopik bir romandır. Öncelikle romanın temelde yalnızlık, yabancılaşma, ötekileşme ve aidiyetsizlik gibi kavramlar üzerinden varoluşçu izleklerle donatıldığı görülmektedir. Bununla birlikte distopik özellikler gösteren roman, ARDS hastalığı ve SMK tarzındaki bir kuruluş nedeniyle hem gerçeküstü hem de bilim kurgu özelliğine sahiptir.

Romanın politik, siyasi ve ideolojik özellikleri ise daha çok “çağa kuşkuyla yaklaşan” yazarın roman evreninde kurguladığı SMK adlı kurumun yönetim politikalarıyla şekillenmiş olan uygulamaları ve bu kurumun neoliberal yaklaşımlarından doğmaktadır. Nitekim SMK adlı kurum, başlarda salgınla mücadele için kurulmuş toplumsal fayda güden bir kurum iken zamanla yaşadığı güç zehirlenmesi neticesinde yönetimin bütününe eline alan, keyfi uygulamalar yapabilen, önlemek için ortaya çıktığı salgından beslenen hukuksuz ve despot bir yönetim hâline gelmiştir:

“SMK, benim içinde bulunduğum sırada, salgının yayılmasını engellemeye ve hastalığa çare bulmaya çalışan bir sağlık kuruluşuydu. Şimdi ise başka hiçbir kurumda olmayan yetkilere sahip. Herhangi birini hasta olduğu şüphesiyle alıp götürebilirler ve bir daha izini bulamayabilirsiniz. Polis ya da asker onların operasyonlarına karışamaz, hiçbir yerel yöneticiye karşı sorumlulukları yoktur” (Kum, 2016: 35).

SMK olarak isimlendirilen ve yönetim gücünü elinde bulunduran kurum, keyfiyetçi bir karaktere dönüşerek neoliberal politikaların kontrol mekanizması hâline gelmiştir. Romanda SMK uygulamaları çerçevesinde önem arz eden bir başka nokta da kurumun yine neoliberal yapısına hizmet eden obskürantizm odaklı yönetim eylemleridir.

Bilgiyi uygun biçimde karartma anlamına gelen obskürantizm, sert uygulamalar ile birlikte gerçekleştirildiğinde iyice çirkinleşerek katlanılmaz şekilde boğucu bir şeyi muhafaza etme çabasına dönüşür (Blackmur, 2017: 116).

İlk bakışta toplumsal kontrolü yitirmemek adına bazı durumların saklanması politikası mahiyetinde varlık gösteren obskürantist uygulamalar, zaman içinde kontrol edilmek ve karartılmak istenen bilgiler bağlamında toplumun bilinçlenmesine engel olur. Böylelikle yönetim toplumsal tepkiye yol açacak bilgilerin karanlıkta kalmasını sağlayarak kendi elini güçlendirir ve toplumsal mekanizmaların kontrolünü daha kolay bir şekilde eline alır. Nitekim insanlar bu karanlık ortamda, kendilerini refaha kavuşturacak insani özelliklerini yitirebilmekte ve adeta bir sürü psikolojisine doğru yönelmektedir. Bu durumun romandaki görünümüleri öğrenme kavramı ve Franz Kafka'nın *Dönüşüm* eserinde kullandığı böcek imgesi üzerinden yansımaktadır:

“Peki öğrenmekten alınan hazzı engellersen, insan nasıl bir canlıya dönüşür? Düşünüyorum da insanı insan yapan öğrenme becerisi değil mi? Bu sağlayan da öğrenmenin verdiği haz olsa gerek. Onu da kaldırırsan, insan hiçbir şey öğrenmez olur. O zaman böceklerden bir farkı kalmaz” (Kum, 2016: 64).

Öğrenmenin insanın elinden alınması romanda bağlamsal olarak insanın merak duygusunun köreltilmesine işaret etmektedir. Merak duygusunun körelmesinin sebebi hasta insanların abuklamalarına dikkat kesilip onların neler söylediğini anlamaya çalışan insanlara hastalığın bulaşmasıdır. Hastalığın doğal bulaşma yolu olarak romanda ifade edilen bu durumu SMK kendi avantajına çevirerek toplumsal kontrolü daha güçlü bir şekilde sağlamak adına kullanır. Nitekim SMK'nin yaptığı uygulamalar bütünü, totalde insanların yeni bilgiler öğrenmesini engelleyen ve karanlık bir ortam sayesinde kendi despot rejimini topluma dayatan bir yapı arz etmektedir. Öğrenme eylemi elinden alınmış bir toplumun düşünmek ve sorgulamaktan uzaklaşmasını “böcek” imgesi üzerinden okuyucuya sunan anlatıcı, kurumun beslendiği ana damarı bir kez daha neoliberalizmin yutucu düzlemine kaydıran “despotizm” kimlikli bir yönü vurgulamaktadır.

Hasançebi (2022)'ye göre: Bireysel ya da sıkıca birbirine bağlı bir grup fark etmeksizin mutlak bir siyasi erk ile hüküm sağlayan tek bir idari otoriteye sahip yönetim biçimi despotizm olarak adlandırılmaktadır. İdare eğer despot bir rejime sahip ise bütün siyasi gücü tek başına kullanan bir yapıdadır ve diğer herkes ikincil önemdedir (s.64). Varlığını salgına borçlu olan SMK'nin gerçekleştirdiği keyfi uygulamalar ve katı otoriter tavrının yanı sıra kurumun varlığını sürdürebilmek adına ARDS salgınına durdurmak istememesine dair romanda verilen bilgiler, toplumun ikinci plana atılmasının en somut göstergeleridir:

“Parazit, başka bir organizmadan beslenir. O organizmanın kendisi için ürettiği besini sömürerek semirir. Ama bu düzeni sürdürebilmesi

için, o organizmayı hayatta tutmalıdır. Yerleştiği organizma ölürse, parazit de ölür. O yüzden parazitin bir denge sağlaması gerekir.

SMK ve onun etrafında şekillenen yeni devlet düzeni, kendi bekası için salgın tehdidini canlı tutmalıdır belki, ama aynı zamanda bunun baş edilebilecek bir tehdit olduğun ve SMK'nun çabalarının işe yaradığı izlenimi de verilmelidir. Çünkü salgınla mücadele edilebileceğine dair umutlar tükenirse, Salgınla Mücadele Kurumu'na da gerek kalmaz" (Kum, 2016: 94, 95).

Yazar, “parazit” metaforu üzerinden kurumun çarpık yapısını anlatmakta ve bu politik sorunu, roman anlayışına uygun olarak ilgi çekici bir metafor kullanımıyla estetize etmektedir. SMK'nin toplumu sömürmesini bir parazitin, bulunduğu bünyeyi hem canlı tutup hem de sömürmesine benzeten sanatçı aynı zamanda kurumsal bir yozlaşmaya işaret etmektedir. Nitekim salgını durdurma ümidiyle ortaya çıkmış olan kurumun, zaman içerisinde varlığını korumak adına salgını devam ettirmeye çalışması yönetsel bir yozlaşmadır. Güç zehirlenmesinden kaynaklanan bu durum, kurumun yönetim gücünü eline almasıyla başlamış ve varlığın devingenliğini sağlayabilme adına despot gereklilik doğurmuştur. Çünkü bu gereklilik “yeni düzen” arayışı ile şekillenmiş neoliberalizm uygulamalarının doğal bir uzantısıdır. Salgın ile birlikte SMK yönetimi, neoliberal politikalar doğrultusunda bölgesel farklılıklar oluşturmuş, üretim ve tüketim kaynaklarını güvenli bölgelere endekslemiş, gereksinim ve ihtiyaç duymadığı alan ve kişileri ise tamamen ötekileştirerek sermaye odaklı faaliyetlerini kendi alanlarına taşımıştır. İşte bu tablo “yeni düzen” olarak adlandırılan yozlaşmış bir sistemin en temel görüngü alanıdır:

“Buraya gelirken ve geldiğimden beri gördüklerimden şunu fark ettim ki; televizyondan sürekli tekrarlanan, salgının karantina bölgelerine hapsedilerek kontrole alındığı, diğer bölgelerin güvenli olduğu, hastalığın tedavisi yönündeki çalışmaların son aşamaya geldiği ve yakında karantina bölgelerinin de birer birer kaldırılacağı şeklindeki tablodan çok farklı bir manzara var dışarıda. Güvenlikli siteler, güvenli ofisler, alışveriş merkezleri ve bunları birbirine bağlayan metro ve otoyollardan oluşan bir ağ dışında her yer boş verilmiş durumda” (Kum, 2016: 47).

SMK, kent içerisinde kendi yozlaşmış varlığı ve neoliberal uygulamalarına hizmet eden bölgeler içinde belirli bir seçkin yapı oluşturmuştur. Başkarakterin bahsettiği kentsel nesnelere bakıldığında site, ofis, alışveriş merkezi, metro gibi unsurlar temelde neoliberal yönetimlerin beslendiği çağdaş tüketim ve ulaşım unsurlarını akla getiren objelerdir. Dolayısıyla bu noktada bölgesel bir ekonomi planı görülmektedir. Buna dayalı olarak yönetim gücü, neoliberalizme uygun olarak sermayenin işlediği tüm unsurları tek bir alana endeksleyerek seçkin bir bölge oluşturmakta ve bu ekonomik zincirden beslenmektedir. Ekonomik

faaliyet alanlarını ve para getirisini kendi oluşturduğu tek bir bölgeye kaydıran SMK, bu noktada ARDS salgınını adeta bir “kılıf” olarak kullanmış ve yönetim gücünü bu çerçevede artırarak despotik kimliği sayesinde salgından beslenen yozlaşmış bir neoliberal kuruma dönüşmüştür. Romanda bir SMK sorgucusunun Kuzey Kore hatırlatması yapması ve tam olarak bu bölümde salgının ilk günlerine değinmesi ve Kuzey Kore örneğinin verilmesi de bu açıdan dikkate değerdir:

“Kuzey Kore’yi hatırlatması yerindeydi. Salgının ilk vurduğu günlerde, Kuzey Kore hükümeti, kendinden bekleneceği üzere, interneti ve televizyon sistemini derhal kapattı. Okullar tatil edildi. Sınırlar kapatıldı, dışarıdan ülkeye her türlü giriş durduruldu. Devlet televizyonu normal yayını kesti, günler boyunca sadece doğa görüntüleri eşliğinde enstrümantal müzik yayını yapıldı” (Kum, 2016: 47).

Romanda, Kuzey Kore’nin uygulamış olduğu bu sansürcü ve baskıcı tavır sonunda ülke bir felaket bölgesine dönüşmüştür. Fakat iktidar gücünü elinde bulunduran lider bu yasakların hiçbirini kendisine uygulamaz. Aslında totaliter bir devletle, neoliberal otoriter devletin sert rejimlerinde bir benzerlik kurma durumu görülmektedir. Bu durum, özellikle iletişimin kesilmesi ve sansür uygulamaları göz önünde bulundurulduğu zaman benzer tavır gösteren SMK’nin katı tutumlarına yönelik bir simgesel araç olarak ele alınabilir. Çarkın dışında kalan insanları ise tamamen ötekileştiren, bu insanların buldukları bölgeleri adeta gettolaştıran ve toplumsal sorunlarla alakadar olmayan SMK, televizyon ve radyo gibi basın-yayın organlarının imkânlarından faydalanarak “bilmesinlercilik” uygulamalarıyla insanları oyalamakta ve salgına çare aramak yerine kendi oluşturduğu yeni neoliberal düzene ve bu düzenin kapitalist işleyiş biçimine hizmet etmektedir. Neoliberal otoriter devletin kriz üreten ve sonrasında bunu halka fatura eden tavır bağlamında bu durum son derece uygundur. SMK elindeki gücü; dil, ekonomi, din, bürokrasi, umut, özgürlük, ölüm-hayat-varoluş ve kanun gibi kavramları düzeltmek amaçlı değil bu unsurların ayarıyla oynayarak yönetim gücünü eline geçirmek amacıyla kullanmıştır. Salgının etkisiyle ismi geçen kavramların tamamı SMK’nin birer toplumu kontrol mekanizmasına dönüştürülmüştür.

Romanın sonunda önce, karantina bölgelerinde iç çatışmalar başlamakta daha sonra karantina sınırlarının aşıldığı ve artık karantinaya dayalı bir şehir örgütlenmesi sürdürülmesinin mümkün olmadığı bir aşamaya geçilmektedir (Kum, 2016: 137). Bu durum katı ve dayatmacı uygulamaların hâkim olduğu otoriter devletin tüm gücü eline alma çabasının, son aşamada geri döndürülemez bir çözümsüzlüğe dönüştüğünü göstermektedir. Bu çözümsüzlüğün görüngü

alanlarından birini de yazar yine roman sonunda neoliberalizm karşısında yer alan ekoeleştirel tavırla ortaya koyar:

“Bu şehir, tüm demirleri, bakırları ve kalayları eriyip toprağa karışana kadar yanacak. Toprağa borcumuz böylece ödenecek, karşılığında annemizi geri alacağız. Ve babamızı... Bütün dik açılarımızı güneşe kurban edeceğiz, gökyüzünü acıtan hiçbir köşemiz kalmayacak. Tüm tavanlar maviye gömülecek” (Kum, 2016: 187).

21. yüzyıldaki ekolojik dönüşümü, neoliberal sürdürülebilirlik bağlamında bir seyir izleyen çevresel politikalar ve doğanın metalaşması dinamiklerinden bağımsız olarak ele almak isabetli değildir (Taşdemir Yaşın, 2025: 219). Roman boyunca SMK'nin hüküm sürdüğü şehir gelinen noktada bir felaket bölgesine dönüşmüş ve bu durum anlatıcı tarafından “doğanın intikamı” üzerinden değerlendirilmiştir. Eriyip toprağa karışan madenler, doğayı sömürme çabasında olan üretim odaklı modern insanın ödediği diyettir. Anlatıcı ödenen bu bedelin karşılığında insanlığın, neoliberal doymazlığı bir kenara bırakarak ekosistemle uyumlu bir yaşam sürdüreceğini tahayyül etmektedir. Nitekim “gökyüzünü acıtan” ve “güneşe kurban edilecek” kentsel nesnelere ön plana çıkarması ve doğayı imgeleyen gökyüzünü vurgulamaya dönük olarak “tavanların maviye gömüleceğini” düşünmesi, bu tahayyül biçiminin uzantısal izdüşümleridir. Bu bağlam romanın bütünü üzerinden değerlendirildiğinde yazar tarafından benimsenen ekoeleştirel tavrın, neoliberalizm karşıtı uygulamalara dönük eleştirel bir söylem olarak kurgulandığını göstermektedir. Dolayısıyla yazar kentsel nesnelere bir eleştiri aracı hâline getirmektedir. Eleştiri odağı ise salt tüketim odaklı olan neoliberal uygulamalar, despot, baskıcı ve otoriter yönetimlerdir.

Sıcak Kafa romanının kurgusal evreninde despot karakterli, kapital işleyişe hizmet ederek kendine güçlü bir ekonomi oluşturma amaçlı ve ortaya çıkış sebebini çoktan ötelemiş bulunan yozlaşmış bir kurum görünümünde olan SMK adlı neoliberal çerçevede dönüşüm geçirmiş bir kurum görülmektedir. Siyasal ve yönetsel erki bütünüyle eline almış olan ve toplumu sömürme faaliyetlerine odaklanan SMK için neoliberalizmin katı uygulamaları, despotizmi, tavsiye ettiği yeni düzen, üretim ve tüketim faaliyetlerini belirli alanlara taşıma ideali, yönetim erkini kendi çıkarına dönük kullanma girişimi gibi unsurlar başta olmak üzere birçok yönünden faydalanan bir kurum olduğu değerlendirmesini yapmak mümkündür. Devletin yeni adı konumundaki SMK, modern popüler neoliberal otoriter devletten kesitler sunması bağlamında dikkate değerdir.

4. SONUÇ

Tarih boyunca toplumsal sorunlardan azade olmayan romanın, 21. yüzyılda da bu pratiğe yönelik bir görüntü içerisinde olduğu söylenebilir. Kamusal dair söylenecek veya söylenmesi gereken pek çok sözün, gerçek yaşamın birer yansıması olan romanlarda vücut bulduğunu belirtmek yadsınamaz bir gerçeğe işaret etmektir. Zira romanlar, son tahlilde içinde yaşanılan toplum ve dönemin izlerini taşıırken, romana hayat veren yazar da bu toplumdan azade değildir. Kimi sinema kuramcılarının, kurulu düzene hizmet etme ya da onu sorgulama bağlamında savunduğu “her film politiktir” önermesi (Comolli ve Narboni, 2009: 688; Kutlar, 2010: 133-134), genel olarak romanlar için de bir benzerlik göstermektedir. Tür ya da biçim farkına bakılmaksızın romanların doğrudan politik temalar barındırması ya da dolaylı olarak buna değinmesi genelde edebiyat özelde ise romanın güncel gerçekliği ile örtüşmektedir.

2000 sonrasına ait distopik bir roman olan Afşin Kum’un *Sıcak Kafa* eseri de 21. yüzyıl romanının gerçekliği ile örtüşmektedir. Neoliberalizmin hegemonyasının zafer olarak sunulduğu, neoliberal otoriter devletlerin birbirleriyle yarış hâlinde olduğu, yükselen aşırı sağ partilerin bulunduğu ve krizlerin fırsat olarak görüldüğü bir çağda kaleme alınan ve başarılı simge kullanımlarıyla estetize edilen romanda, genel olarak otoriter devlet kesitleri görmek mümkündür. Bu izler distopik romanın ruhuna uygun şekilde olumsuz bir gelecek beklentisi ve toplumsal deformasyon süreçleri şeklinde değerlendirilmelidir.

Neoliberal düzenin kriz üreten yapısı, roman genelinde bir tür salgın kriziyle ele alınmıştır. Kriz sonrasında devletin kontrolünü eline alan kurum, kriz dönemlerinde rejimi daha da sertleştiren neoliberal otoriter devletten örnekler sergilemektedir. Yakın dönemde tecrübe edilen ve romanın kaleme alınmasından kısa bir süre sonra patlak veren COVID-19 pandemisi sürecinde dünya genelinde uygulanan sert politikalar ve özgürlüklerin askıya alınmasına benzer şekilde roman boyunca otoriter devlet uygulamalarından örnekler sunmaktadır. Alınan tedbirlerin toplumun tüm kesimlerine yayıl(a)maması, güvenli alan söylemleri, işsizlik gibi başlıklar da güncel neoliberal eşitsizliğe gönderme yapar şekilde görülmektedir.

Çalışma temellendirilirken savunulan siyaset ve romanın ayrılmazlığı, *Sıcak Kafa* ile gözler önüne serilmiştir. Neoliberal otoriter devletin krizden beslenen yapısı; romandaki kriz ortamından kaynaklı kısıtlanan özgürlükler ve bunun sonucunda daha da otoriterleşen devlet görüntüsü ile örtüşmektedir. Bu

yönüyle roman, modern neoliberal otoriter devletin distopik bir kurgu üzerinden eleştirisini içermektedir.

Sıcak Kafa romanı üzerinden ortaya koyulmaya çalışılan roman ve siyasetin birlikteliği dalgalanmalarla beraber, kaçınılmaz görünmektedir. 21. yüzyıl romanında postmodern temalarla birlikte, neoliberal yansımaların görünmesi muhtemeldir. Zira “siyaset her yerdedir”.

KAYNAKÇA

Alınışık, Eylül T. ve Elif Demirkaya (2022), “Sunuş”, *Teorik Bakış Dergisi*, *Dünyayı Paylaşanlar - Özel Sayı: 15*, 5-17.

Althusser, Louis (2008), *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları* (İstanbul: İthaki) (Çev. Alp Tümertekin).

Ataay, Faruk (2015), “Neoliberal Reformlar, Devletin Yeniden Yapılandırılması ve Kamu Hizmetlerinde Dönüşüm”, *Akdeniz İİBF Dergisi*, 15 (30): 20-39.

Ayyıldız, Mustafa ve Hamdi Birgören (2014), *Edebiyat Bilgi ve Teorileri* (Ankara: Akçağ Yayınları).

Baudrillard, Jean (1998), *Simülakrlar ve Simülasyon* (İzmir: Dokuz Eylül Yayınları) (Çev. Oğuz Adanır).

Baudrillard, Jean (2018), *Sanat Komplosu: Yeni Sanat Düzeni ve Çağdaş Estetik 1* (İstanbul: İletişim Yayınları) (Çev. Elçin Gen ve Işık Ergüden).

Bedirhanoğlu, Pınar (2009), “Türkiye’de Neoliberal Otoriter Devletin AKP’li Yüzü”, İlhan Uzgöl ve Bülent Duru (Der.), *AKP Kitabı: Bir Dönüşümün Bilançosu* (İstanbul: Phoenix Yayınevi): 39-64.

Birdal, Serhat Celal (2024), “Neoliberal Belirsizlik Rejimi, Girişimci-İnsan ve Yeni Nihilizm”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 79 (1): 185-207.

Blackmur, Richard P. (2017), *Avrupa Romanı Üzerine On Bir Makale* (İstanbul: İletişim Yayınları) (Çev. Müge Günay).

Bordwell, David (2005), *The Cinema of Eisenstein* (London: Routledge).

Brown, Wendy (2018), *Halkın Çözülüşü* (İstanbul: Metis Yayınları) (Çev. Barış Engin Aksoy).

Bruff, Ian (2014), "The Rise of Authoritarian Neoliberalism", *Rethinking Marxism*, 26 (1): 113-129.

Comolli, Jean-Luc ve Jean Narboni (2009), "Cinema/Ideology/Criticism", Leo Braudy ve Marshall Cohen (Ed.), *Film Theory and Criticism: Introductory Readings* (Oxford: Oxford University Press): 686-693.

Çıkla, Selçuk (2016), *Edebiyat ve Hastalık* (İstanbul: Kapı Yayınları).

Davies, William (2016), "The New Neoliberalism", *New Left Review*, 101: 121-134.

Deckard, Sharae ve Stephan Shapiro (2016), *Neoliberalism, and the Culture of Discontent* (Switzerland: Palgrave Macmillan).

Eagleton, Terry (2010), *Estetiğin İdeolojisi* (İstanbul: Doruk Yayıncılık) (Çev. Bülent Gözkan, Hakkı Hünler, Türker Armaner, Nur Ateş, Ayfer Dost, Engin Kılıç, Elâ Akman, Neşe Nur Domaniç, Ayhan Çitil, Banu Kıroğlu).

Fine, Ben ve Alfredo Saad-Filho (2017), "Thirteen Things You Need to Know About Neoliberalism", *Critical Sociology*, 43 (4-5): 685-706.

Foucault, Michel (2011), *Özne ve İktidar – Seçme Yazılar 2* (İstanbul: Ayrıntı Yayınları) (Çev. Işık Ergüden).

Gramsci, Antonio (1967), *Aydınlar ve Toplum (Denemeler)* (İstanbul: Çan Yayınları) (Çev. V. Günyol, F. Edgü ve B. Onaran).

Güzelsarı, Selime (2019), "Neoliberal Otoriterleşme, Devletin Şirketleşmesi ya da Şirket-Devlet: Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi", *Ayrıntı Dergi*, 29: 39-50.

Hall, John A. ve John Ikenberry (2000), *Devlet* (İstanbul: Doruk Yayıncılık) (Çev. Yeşeren Olgu Alibeygil ve Murat Şipal).

Hasançebi, Uğur Hüseyin (2022), *Politik Psikoloji Sözlüğü* (İstanbul: Yediveren Yayınları).

Huehls, Mitchum ve Rachel Greenwald Smith (2017), *Neoliberalism and Contemporary Literary Culture* (Baltimore: Johns Hopkins University Press).

Jessop, Bop (2005), *Hegemonya, Post-Fordizm ve Küreselleşme Ekseninde Kapitalist Devlet* (İstanbul: İletişim Yayınları) (Der. Yarar, Betül ve Alev Özkazanç).

Jesso, Bop (2008), *Devlet Teorisi: Kapitalist Devleti Yerine Oturtmak* (Ankara: Epos Yayınları) (Çev. A. Özcan).

Jessop, Bop (2014), “Poulantzas’s State, Power, Socialism as a Modern Classic”, <https://bobjessop.wordpress.com/2014/03/27/poulantzass-state-power-socialism-as-a-modern-classic/> (01.02.2025).

Karahanogulları, Yiğit ve Duygu Türk (2018), “Otoriter Devletçilik, Neoliberalizm, Türkiye”, *Mülkiye Dergisi*, 42 (3): 403-448.

Kum, Afşin (2016). *Sıcak Kafa* (İstanbul: April Yayıncılık).

Kutlar, Onat (2010), *Sinema Bir Şenliktir* (İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık).

Meral, Gözde ve Sema Yılmaz (2024), “İspanyol Gribi Pandemisinin Ekonomik Etkileri ve Keynesyen Bir Değerlendirme”, *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 16 (1): 117-143.

Mevlana, Canan Alev ve Meryem Karaaziz (2021), “Sosyal izolasyon, Karantina ve Psikolojik Etkileri”, *YDÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 3 (2): 158-170.

Poulantzas, Nicos (2008), “The Political Crisis and the Crisis of the State”, Martin, James (Der.), *The Poulantzas Reader: Marxism, Law and the State* (Londra: Verso): 294- 320.

Poulantzas, Nicos (2014), *State, Power, Socialism* (London: Verso).

Rancière, Jacques (2008), *Görüntülerin Yazgısı* (İstanbul: Versus Kitap) (Çev. Aziz Ufuk Kılıç).

Rancière, Jacques (2010), *Özgürleşen Seyirci* (İstanbul: Metis Yayınları) (Çev. E. Burak Şaman).

Ryner, Magnus (2015), “Europe’s ordoliberal iron cage: critical political economy, the euro area crisis and its management”, *Journal of European Public Policy*, 22 (2): 275–294.

Saidel, Matias (2023), *Neoliberalism Reloaded* (Berlin/Boston: De Gruyter)

Şengül, İlayda (2019), “Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü- Afşin Kum”, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/kum-afsin> (22.01.2025).

Taşdemir Yaşın, Zehra (2025), “Sermaye-Doğa ilişkisi ve 21. Yüzyıl Tarım Sorunu: Ekonomi-Politik ve Politik Ekolojiyi Buluşturmak”, *Alternatif Politika*, 17 (1): 198-231.

Vahit, Sevgi ve Ömer Alanka (2024), “Covid-19 Görselleri Bağlamında Medya ve Distopya İlişkisi”, İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 16 (1): 123-151.